

”Musikforskning idag”

En bakgrundsteckning

Gunnar Ternhag

Den tjugofemte upplagan av den nationella konferensen ”Musikforskning idag” hölls 13–15 juni 2022 vid Högskolan Dalarna i Falun, på samma plats där den allra första konferensen av detta slag hölls 1998. Arrangör var, liksom alla år, Svenska samfundet för musikforskning, denna gång i samarbete med ämnet Ljud- och musikproduktion vid högskolan.

Vid konferensens inledning höll initiativtagaren till ”Musikforskning idag”, professor em. Gunnar Ternhag, ett anförande om tankarna bakom konferensen och hur det hela började. Anförandet återges här i lätt bearbetad form.

Kära vänner och kolleger,

24 år sedan! Det är snudd på obegripligt för mig att det är så länge sedan första musikforskarkonferensen ägde rum här i Falun! Med mig som nybliven ordförande i Svenska samfundet för musikforskning och huvudansvarig för konferensarrangemanget. Men det står ju faktiskt så i det aktuella konferensprogrammet, och då måste även jag tro på det.

Tanken väcks

Jag ska här berätta något om hur jag och samfundet tänkte kring konferensidén och om bakgrunden till initiativet. Först något om det sistnämnda:

Uppriktigt sagt var det lite konstigt att jag blev vald till samfundets ordförande 1997. Jag hade ingen särskild position i ämnet. Jag hade visserligen disputerat i Göteborg 1992 och stod i begrepp att tillträda en tjänst som forskarassistent i Uppsala, men hade i många år hållit mig utanför musikforskningen. Jag var säkert långt ner på listan över tänkbara ordförandekandidater, och en efter en av de bättre placerade måste ha tackat nej. Jag blev kontaktad av Henrik Karlsson som då var valberedningens sammankallande. En verkligt överraskande förfrågan som jag dock inte låta bli att tacka ja till. Inom mig bar jag den respekt för samfundet som jag fick med mig från studierna i Uppsala under Ingmar Bengtsson. Vi studenter fick av honom veta vad samfundet betydde och uppmanades att betala årsavgiften för att kunna få tidskriften. Jag och flera med mig lydde professorn och tog en slant ur vårt studielån för att knytas till musikforskningens högre sfärer.

Samfundet gick på lågvarv när jag blev aktuell som ordförande. Kanske var det den omständigheten som gjorde det svårt för valberedningen att hitta en villig ordförande. Den enda aktiviteten såvitt jag minns var utgivningen av *Svensk tidskrift för musikforskning*, den gamla STM, men den fungerade inte särskilt väl när det gäller regelbunden utgivning. Tidskriften hade sedan åtskilliga år sitt säte i

Göteborg som då var den i särklass mest livaktiga musikvetenskapliga miljön. Bland det första som jag fick ta itu med var att rekrytera en ny redaktör för STM. Laila Barkefors som dittills hade haft redaktörsansvaret tipsade mig om namnet Anders Carlsson. Jag kände inte alls Anders som redan då arbetade med administration på Musikhögskolan i Göteborg. Han nappade på min förfrågan, till min stora glädje, och ett fruktbart samarbete mellan honom och mig tog sin början. Anders var ett fynd som tidskriftens huvudredaktör, kan jag nu säga. Han var noggrann och arbetade disciplinerat. Vidare kunde han redan då göra tidskriftens design, han hade lärt sig en sådan programvara när han formgav sin egen doktorsavhandling om 612 sidor. För att komma nära tidskriften åtog jag mig att hålla i recensionsavdelningen, vilket jag kom att göra i tio år. Det var förresten ett roligare och mer utvecklande uppdrag än jag förutsåg. Jag fick tillfälle att följa utgivningen av musikvetenskaplig litteratur inte bara i Sverige, fick också hålla mig informerad om kommande disputationen i musikvetenskap och andra ämnen som kunde behandla musikrelaterade frågor. (Alla doktorsavhandlingar skulle recenserars, helst av respektive opponent.) Mitt kontaktnät vidgades hela tiden, framför allt i andra ämnen och bland nordiska kolleger.

Jag kan avslöja att Anders och jag snart utvecklade en rutin som innebar att vi varje fredag eftermiddag ringde till varandra för att önska trevlig helg. Förutom utbyte av sådana hälsningar pratade vi om läget för STM – Anders berättade om artiklarna, jag om recensionerna. På så vis var vi båda välinformerade om det framväxande tidskriftsnumret.

Anders lyckades hålla utgivningen regelbunden under alla sina redaktörsår, målet var alltid att den skulle komma ut strax före den årliga konferensen. Han missade aldrig den planeringen. I mitt minne finns de många påskhelger som Anders slet med att sätta ihop årets nummer för att kunna skicka materialet i tid till tryckeriet. Det var för övrigt Anders Carlsson som skrev rapporten om 1998 års konferens till STM. ”I den avslutande utvärderingen av konferensen betonades samfällt den stora betydelse som konferenser och liknande mötesplatser har”, noterade han (STM 1998, s. 134) och förutspådde indirekt den långvariga effekt som konferensinitiativet fick.

Jag måste också nämna en annan person som stod vid min sida under mina tio år i samfundets ledning och som gav sitt helhjärtade stöd till idén om årliga konferenser: Joakim Tillman, som då var samfundets kassör – och senare skulle bli en god kollega på musikvetenskapen i Stockholm. Jocke hade stenkoll på pengarna, introducerade moderna bokföringsprogram och var på många sätt en ovanligt duglig kassör. För övrigt en underskattad roll i föreningslivet.

Förhistorien

Konferensen, ja hur kom den till? Jag hade varit ganska regelbundet på de återkommande etnologi- och folkloristikkonferenserna och kände dessutom till de lika regelbundna historiedagarna. Kort sagt insåg jag att musikforskningen saknade något som många andra humanioraämnen hade. Från ännu tidigare år

kom jag ihåg att jag vid minst ett tillfälle deltog när Uppsalainstitutionen arrangerade något som kallades symposium för ograduerade forskare. Ograduerade – ja, det betydde icke disputerade. Doktorsexamen kallades doktorsgraden och man erövrade den genom att graduera. Vid dessa symposier framträdde både doktorander och magisterstuderande. Efter varje presentation kommenterade seniora forskare de yngres pågående arbeten. Ett slags kollektiv handledning inför öppen ridå, kan man säga. Kanske inte så roligt för de som framträdde. Man måste ha i åtanke att utbildningstiden för en doktorand då var mycket lång – 10–15 år gällde för många. Den så kallade Thamreformen som såg till att avlöna antagna doktorander var precis genomförd, men hade ännu inte fått något genomslag. De doktorander som framträdde 1998 och flera år framöver fick genomföra sin forskning vid sidan av sitt vardagliga arbete.

Det allra första symposiet för ograduerade forskare hölls i Uppsala den 16–17 oktober 1987. I *Musikologen – musikvetenskaplig bulletin* publicerades symposiebidragen i enklast möjliga tryckförfarande. I förordet menade huvudarrangören Anna Johnson (senare Ivarsdotter) att initiativet ”vann glädjande stor anslutning från samtliga institutioner, programmet var fullmatat och diskussionerna var livliga”. Hon berättade vidare att ”avsikten var främst att skapa tillfälle för studerande på C/D-nivå och forskarnivå vid alla de fyra musikvetenskapliga institutionerna i vårt land att träffas och att knyta både personliga och vetenskapliga kontakter” (1988, s. 2).

Fem sådana symposier hölls. Det sista arrangerades den 24–25 april 1992, åter i Uppsala, närmare bestämt i Musicum, och rapporterades likaledes i *Musikologen*, vilket för övrigt skulle bli bulletinens sista nummer. (Ordet bulletin var i svang då, mest i vänsterpolitiska kretsar, men är numera sällan sett.) I det korta förord som Greger Andersson, samfundets dåvarande ordförande, och Erik Kjellberg, Uppsalainstitutionens professor, skrev, påstår de att de tryckta symposiebidragen ”ger en god inblick i den aktuella unga musikforskningen!” (1992, s. 1). Kan så vara, men av de 16 som framträdde disputerade åtta – två av dessa efter avslutat yrkesliv. Märkligt nog finns inget att läsa om symposierna i STM, man ansåg kanske att *Musikologen* klarade rapporteringen.

När jag tillträdde som ordförande var symposierna således historia. Dessutom hade symposiernas form uppriktigt sagt inte varit så inspirerande. Samfundets dåvarande styrelse tog upp idén om att vi skulle initiera årliga konferenser. Vi skulle ha en vetenskaplig konferens som liknade vad andra humaniorämnena redan hade: en två-tre dagar lång konferens som ambulerade mellan olika orter och – inte minst viktigt – som innehöll en konferensmiddag där deltagarna kunde umgås och lära känna varandra. Vi skulle också ha en keynote-föreläsning som lyfte blicken och pekade framåt. Och alla insända förslag till bidrag skulle granskas innan de blev accepterade. Tanken var kort sagt att skapa en modern typ av konferens som kunde bidra till att utveckla musikforskningen i stort.

Eftersom det var jag som tog initiativ till konferensen, anade jag att en stor del av arrangörsarbetet skulle falla på mig. Av praktiska skäl ville jag därför hålla den i

min hemstad Falun. Jag jobbade inte på Högskolan Dalarna och det fanns inget ämne som kunde vara lokal värd, men jag hade ändå kontakter som hjälpte med mig med lokalbokning, kaffe och liknande. Högskolans centrala byggnader i Falun var 1998 relativt nybyggda, så faciliteterna var det inget fel på. Konferensmiddagen skulle hållas på Bergalid, frimurarnas palats i stan. Som konferensarrangör gjorde jag till och med ett blad med bordsvisor till det kalaset.

Eftersom denna början utspelades innan alla hade daglig kontakt med det underbara nätet, fick konferenssuppropet huvudsakligen spridas i pappersform. Jag gjorde en liten affisch som skickades per post till institutionerna. Samfundets medlemmar fick personliga brev om nyheten.

Tre idéer

Det fanns några idéer bakom konferensinitiativet vilka jag gärna vill nämna, eftersom de kom att påverka fortsättningen. Den första idén var att konferensen skulle samla en bred grupp av musikkforskare, alltså inte bara sådana som kallade sig musikvetare. Till konferensen skulle också idealiskt sett komma konstnärliga musikkforskare, sådana som jag lärt känna i Göteborg under min egen forskarutbildning där. Konstnärligt-kreativ variant kallade Jan Ling det spåret i ämnet. Men också musikpedagogisk forskning var välkommen, liksom sådan musikkforskning som bedrevs i andra ämnen: etnologi, historia, företagsekonomi och andra discipliner där det fanns forskning om musik, musicerande och musikliv. Jag försökte också locka forskare i andra länder som ägnade sig åt svensk musik. Ytterligare en kategori deltagare som jag och dåvarande samfundsledningen ville få med var musikkforskare utanför universiteten: på musik- och teaterbiblioteket, på visarkivet, på Carolina i Uppsala och andra universitetsbibliotek och så vidare. Konferenserna skulle alltså inte bara rikta sig till universitetens institutioner, deras lärare och doktorander. Min egen vision var att bredden skulle göra konferensen mer dynamisk och bättre på att skapa nya kontakter. Den skulle också kunna bli större, ifall forskare utanför universitet och högskolor förmåddes delta. Jag kan konstatera att den bredden har fortsatt att präglade konferenserna.

En annan idé var att doktorander skulle känna sig särskilt välkomna. Det är som känt doktorander som till stora delar förnyar sina respektive discipliner. Därför var de viktiga att få som deltagare. För att få dit dem, lyckades jag få ett ekonomiskt stöd från Kungl. Musikaliska akademien till att subventionera doktorandernas konferensavgifter. Tanken om doktorandernas medverkan lyckades, det var redan från början åtskilliga doktorander anmälda. Och jag vågar säga att de första konferenserna skapade ett doktorandnätverk som skulle få stor betydelse senare. (När konferensen efter några år genomfördes i Göteborg, stod musikvetenskapens doktorander som lokala värdar.) I stort sett alla idag etablerade musikkforskare i Sverige har debuterat som doktorander på konferensarrangemangen och där mött sina blivande kolleger från hela landet. Bara detta faktum känns motiverande.

En tredje idé var att särskilt bjuda in äldre musikforskare till att delta aktivt. Jag ville göra detta för att kontinuiteten i ämnet skulle framgå på konferenserna, men också för att yngre kolleger skulle få möta sådana namn som annars bara var just namn i artiklar och på bokryggar. Vi i dåvarande samfundet lyckades ganska bra med den föresatsen. Jan Ling som då var pensionerad, deltog något av de första åren. Det gjorde också Martin Tegen, Folke Bohlin, Lennart Hedwall, Gunnar Bucht och några till bland de dåtida seniorerna. Eftersom alla dessa fortfarande var aktiva forskare, smälte de lätt in i kretsen av deltagare, detta trots skillnaden i ålder. Jag minns att vi till och med gjorde ett särskilt pensionärspris på konferensavgiften. I det här ljuset gläder jag mig särskilt åt att vid årets konferens återse musikhistorikern Jan Olof Rudén som aktiv konferensdeltagare, Jan Olof som var med 1998 re´n. I år berättar han om sin forskning om 1600-talets musikliv i Uppsala, byggd på den omfattande samling med excerpter ur olika arkivaliska källor som Bengt Kyhlberg lämnade efter sig och som förvaras på Musik- och teaterbiblioteket. Ett ovanligt bra exempel på musikforskningens långa kontinuitet. För resten får väl mitt eget framträdande räknas till de yngres möte med en äldre kollega.

Konferensens betydelse

Jag är förstås väldigt glad över att konferensen *Musikforskning idag* har en sådan ställning att den räknas till de fasta inslagen i arbetsåret för alla som forskar om musik, inom och utom de musikvetenskapliga ämnesmiljöerna. Jag vågar påstå att den har haft stor betydelse för kunskapsutbytet, för kunskapsutvecklingen och för utvecklingen av olika nätverk. Som ofta sker på en konferens, upptäcker man en kollega som håller på med något liknande, tar kontakt med honom eller henne, och så har man en samtalspartner som kan bidra till att vidga ens tänkande. En nationell konferens behövs, kort sagt, och står inte i vägen för deltagande i större, internationella konferenser och kongresser. På *Musikforskning idag* kan man föra fram alldeles så spröda tankar, tänkta i början av ett forskningsarbete, men kan också presentera övertygande resultat från mångårig forskning. Här kan man också i detalj diskutera inhemska ämnen, till exempel från svensk musikhistoria eller från samtida svenskt musikliv, och räkna med att bland åhörarna finns gott om insatta kolleger.

Till slut: jag känner stor tacksamhet mot den sittande styrelsen för Svenska samfundet för musikforskning, med ordföranden Pia Bygdéus i spetsen, för det arbete den lägger ner på att hålla ihop musikforskningen och musikforskarna i Sverige, bland annat genom att ännu ett år ordna konferensen *Musikforskning idag*. Ert jobb är viktigt för alla oss som brinner för att forska om musik, musicerande och musikliv.